

Trends '87

Bewonersgroepen in de pers

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) heeft voor de vijfde maal een trendonderzoek gedaan, ditmaal naar de aandacht die in de plaatselijke pers wordt besteed aan bewonersgroepen.

Het is een vervolg op het trendonderzoek '86, dat de ondersteuning van bewonersgroepen tot onderwerp had. Trends '86 droeg het karakter van een consumentenonderzoek: bewonersgroepen werd gevraagd, wat voor ondersteuning ze bij hun activiteiten hadden ondervonden en hoe ze die waardeerden. Uitspraken waren gebaseerd op informatie van 125 groepen over heel Nederland.

Ditmaal is voor een indirecte weg gekozen om informatie over bewonersgroepen boven tafel te krijgen. Gedurende twee afzonderlijke weken is medio 1987 nagegaan hoe op de pagina's plaatselijk nieuws van regionale kranten aandacht werd besteed aan bewonersactiviteiten.

Deze ingang voor het onderzoek werd gekozen vanuit de veronderstelling dat berichten in regionale kranten een belangrijke rol spelen in plaatselijke discussies en dat het voor bewonersgroepen belangrijk is in die pagina's "aan de bak" te komen. De pagina plaatselijk nieuws in een regionale krant vormt een onderdeel van de plaatselijke publieke arena: het veld, waarbinnen actuele kwesties aan de orde worden gesteld en bediscussieerd. Is het nu mogelijk, zo was de vraag, om aan de hand van de wijze, waarop binnen dat veld 'bewonersnieuws' figureert, iets te weten te komen over de groepen, die voor dat nieuws zorgen? Kunnen we het feit, dat over bewonersgroepen in regionale bladen bericht wordt, opvatten als een belangrijk aspect van de handelingsruimte van die groepen, namelijk als een indicatie, dat groepen erin slagen tot die publieke arena door te dringen? En kunnen we door dat te doen tot uitspraken komen over wat de handelingsruimte binnen die arena dan inhoudt?

Een andere vraag, die met de keuze voor regionale bladen als ingang voor onderzoek verband houdt, is of op deze manier ten aanzien van bewonersactiviteiten onderstromen zichtbaar kunnen worden gemaakt. Slechts zelden halen bewonersgroepen immers de landelijke pers. Juist het plaatselijke karakter maakt bewonersnieuws veelal oninteressant op landelijk niveau. Kunnen we door dit nieuws te verzamelen en op een aantal aspecten te bekijken wellicht zaken boven tafel krijgen, die

binnen de actualiteit van alle dag niet zo opvallen?

De 450 berichten die werden geselecteerd, werden bekeken op twee hoofdpunten. Nagegaan is welke aspecten van 'handelingsruimte' in de plaatselijke publieke arena een rol spelen en welke 'trends' in de artikelen te signaleren waren.

In het navolgende artikel wordt eerst ingegaan op het raamwerk van aandachtspunten dat bij het onderzoek is gehanteerd. Vervolgens worden de meer algemene bevindingen van het onderzoek behandeld: het type groep dat de krant haalt; het terrein waarop die groepen actief zijn; de aard van de groepsactiviteit; de betrokkenheid van andere personen en/of instanties; de verdeling van de berichten over gemeenten en provincies. Ten derde wordt meer in het bijzonder ingegaan op de manier waarop bewonersactiviteiten in de pers komen. Ten vierde wordt de rol van de gemeente behandeld. En tenslotte worden de conclusies vermeld die 'Trends '87' heeft opgeleverd.

1. Het raamwerk

Gezien de keuze van het onderzoeksmateriaal was het noodzakelijk om op dat materiaal een inhoudsanalyse toe te passen. Inhoudsanalyse is een onderzoeksmethodiek, waarbij de objectivering, die nodig is, wordt bereikt door vooraf zo scherp mogelijk aan te geven, vanuit welke gezichtspunten het materiaal wordt bekeken, en door bij het bekijken zelf procedures te hanteren, die vooringenomenheid zoveel mogelijk reduceren.

Om tot nuttige en werkbare gezichtspunten te geraken, is enerzijds relevante literatuur geraadpleegd en anderzijds zijn uit diverse kranten bij wijze van vooronderzoek artikelen gelicht, die over bewonersactiviteiten handelden.

1.1 Handelingsruimte in de publieke arena

Het begrip 'handelingsruimte' is ontleend aan een in 1985 verschenen onderzoek 'Bewonersinvloed in Amsterdam'.

Handelingsruimte werd daarin omschreven als datgene wat de mogelijkheden en beperkingen bepaalt, waarmee een bewonersorganisatie geconfronteerd wordt bij het nastreven van haar doelen. Als factoren die bij die mogelijkheden en beperkingen een rol speelden werden genoemd: buurtgebondenheid, autonomie, organisatie, steun, netwerken, faciliteiten, informatie. Deze factoren werden in het Amsterdamse onderzoek gehanteerd om een profiel te maken van verschillende typen bewonersorganisaties.

We mochten niet verwachten dat we al deze factoren middels een analyse van krante-

2. Bewonersgroepen in de publieke arena

In deze paragraaf wordt eerst een algemeen overzicht gegeven van de bevindingen. Daarbij zullen we eerst de cijfers voor zich laten spreken en ons daarna aan enige interpretaties wagen. De bevindingen hebben betrekking op: het type groep, dat de regionale krant haalt; het terrein waarop die groepen actief zijn; de aard van de groepsactiviteit, de betrokkenheid van andere personen en/of instanties bij die activiteit; de verdeling van de berichten over gemeenten en provincies.

Ten aanzien van de kranten, die we voor het onderzoek geraadpleegd hebben, dient gezegd, dat we er niet in geslaagd zijn alle regionale bladen in Nederland gedurende de peilperiode (18 t/m 23 mei en van 1 t/m 6 juni) te pakken te krijgen. Er vielen enkele gaten in de bedekking over het land. Zo kregen we van 'De Gooi- en Eemlander' en van 'De Gelderlander' slechts één editie, terwijl 'Het nieuws van de dag' uit Amsterdam weigerde exemplaren toe te sturen.

2.1 Een karakteristiek van bewonersactiviteiten

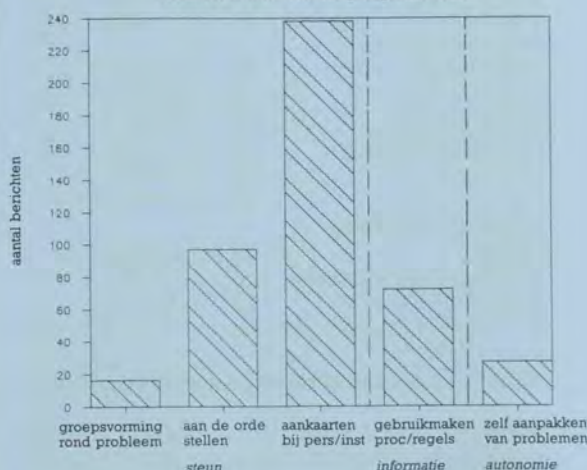
De 450 berichten lieten zich redelijk eenduidig in drie categorieën onderbrengen. Het zijn vooral de belangengroepen, die in de regionale bladen voorkomen (350, 77.8 %). In 79 berichten (17.6 %) waren het actiegroepen en slechts 21 keer kon de vermeldde groep als doegroep worden aangemerkt.

Wat betreft de terreinen van activiteit vonden we de volgende verdeling, waarbij we de terreinen naar frequentie hebben gerangschikt (tabel 1).

Net als vorig jaar is 'wonen' het dominante terrein. 'Milieu', dat we dit keer als aparte categorie hebben gehanteerd, kwam 61 maal voor. Bij de categorie 'overige' berichten bleek bij meer dan de helft sprake te zijn van 'welzijn': gemeentelijk welzijnsbeleid, welzijnsvoorzieningen, welzijnswerk.

Aan de indeling naar aard van de groepsactiviteit ligt de mate van externe gerichtheid van groepen ten grondslag. We wilden er enige aspecten van handelingsruimte, die in de plaatselijke publieke sfeer kennelijk een rol spelen, mee op het spoor komen. Grafiek 1 geeft weer, wat we vonden. Onder de gehanteerde vijfdeling (groepsvorming, aan de orde stellen, aankaarten, gebruik maken en zelf aanpakken) geven we de elementen van handelingsruimte weer, die we analytisch binnen onze indeling onderkend hebben.

Grafiek 1: aard van de groepsactiviteit

Tabel 1: terrein van activiteit

wonen	127	(28.2 %)
verkeer	64	(14.2 %)
milieu	61	(13.6 %)
leefsfeer	47	(10.4 %)
gezondheid	20	(4.4 %)
onderwijs	18	(4.0 %)
werk/inkomen	17	(3.8 %)
emancipatie	16	(3.6 %)
racisme	7	(1.6 %)
volwasseneneducatie	2	(0.4 %)
overig	71	(15.8 %)
Totaal	450	(100 %)

Activiteiten van groepen, die in de krant komen, kunnen in meer dan de helft van de gevallen (52.9 %) beschouwd worden als het aankaarten van problemen bij personen en/of instanties. Wanneer we de eerste drie punten opvatten als het zoeken van steun, dan is daarvan in meer dan driekwart (78 %) van de berichten sprake. Van groepsvorming rond een probleem (3.6 %) en van het zelf aanpakken van een probleem (autonomie, 6 %) blijkt in de berichten het minst.

Ten aanzien van de personen en/of instanties, die in de berichten in verband met de activiteiten van bewonersgroepen vermeld werden, hadden we steeds de eerste drie in de berichten voorkomende personen of instanties genoteerd. Het leidde tot het volgende staatje, waarbij de percentages gelezen moeten worden als het % van het totaal van 450 berichten (zie tabel 2).

We zien, dat de gemeente de belangrijkste instantie is, die in de berichten in verband met de bewonersgroepen vermeld wordt.

3.2 De groepen als omschreven

Naast het onderscheid tussen belangen-, actie- en doegroepen zijn we ook nagegaan hoe de groepen in de berichten zelf werden omschreven. We noteerden steeds die omschrijving. Vervolgens zijn we in een steekproef van 50 van de 450 berichten nagegaan welke omschrijvingen het meest voorkwamen. Met de lijst van veertien omschrijvingen die dat opleverde, konden we 387 van de 450 berichten in enige categorie onderbrengen. Toen zijn we gaan kijken of we die omschrijvingen op enigerlei wijze konden clusteren. We konden tot een vierdeling komen die liep van meer naar minder 'vaste' (geïstitutionaliseerde) groepen:

- stichting, vereniging, bond, raad (25.6 %)
- organisatie/federatie, platform, comité, commissie (19.3 %)
- groep, werkgroep, actiegroep (10.4 %)
- huurders, bewoners, inwoners, omwonenden (30.7 %).

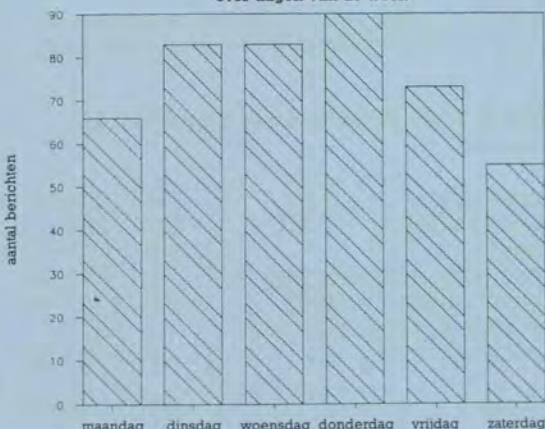
Bij de laatste categorie is er vanuit gegaan dat wanneer in een artikel iets staat in de trant van "de huurders van wijk X tekenen protest aan tegen een verhoging van de servicekosten", groepsvorming verondersteld mag worden.

In de volgende kruistabel is de indeling die aan de omschrijving in de berichten is ontleend, in verband gebracht met het onderscheid in belangen-, actie- en doegroepen (tabel 5).

Tabel 5

	stichting e.d.	comité e.d.	groep e.d.	huurders e.d.	totaal
belangengroep	102	68	20	121	311
actiegroep	9	17	21	16	63
doegroep	4	2	6	1	3
totaal	115 29.7%	87 22.5%	47 12.1%	138 35.7%	387 100%

Grafiek 2: verdeling van berichten over dagen van de week

Tabel 6: manier van optreden

'stelt aan de orde'	114 (25.3 %)
'verzet zich tegen'	78 (17.3 %)
'klaagt over/is boos over'	40 (8.9 %)
'is van plan om'	40 (8.9 %)
'is bezorgd over'	30 (6.7 %)
'vraagt om maatregelen'	30 (6.7 %)
'overlegt/wil overleggen'	14 (3.1 %)
'stelt een daad'	14 (3.1 %)
'blaast zich nieuw leven in'	4 (0.9 %)
overig	86 (19.1 %)
Totaal	450 (100 %)

Ook hier valt weer op dat belangengroepen bij de achteraf onderscheiden typen overheersen. Onder 'groep e.d.' gaan ook actiegroepen schuil. De omschrijving van actiegroepen, die we gehanteerd hebben is kennelijk breder dan wat met het woord 'actiegroep' in de artikelen zelf bedoeld werd.

3.3 Hoe treden groepen op?

Van elk bericht hadden we de aanleiding (bijvoorbeeld de aankondiging van een bijeenkomst) genoteerd alsmede de zin, waarin het centrale thema van het artikel het duidelijkst tot uitdrukking kwam. Binnen de eerder genoemde steekproef van 50 van de 450 berichten hebben we op basis van deze gegevens een transformatie toegepast. We vormden een zin met de in het artikel vermelde groep als onderwerp. Van de gevonden zin noteerden we vervolgens het werkwoordelijk gezegde. Het leverde een negental gezegdes op, die binnen de steekproef met enige regelmaat voorkwamen. We hebben toen alle 450 berichten in die negen gezegdes pogen onder te brengen. Dat lukte op 86 berichten na. Zie tabel 6.

De lijst is niet uitputtend, want 86 (19.1 %) berichten moesten we in de categorie 'overig' onderbrengen. Het is dus niet uitgesloten, dat we bij nadere analyse nog meer betekenisvolle gezegdes zullen vinden. Opvallend is verder dan we het 'aan de orde stellen' veel aantreffen bij meer institutionele groepen als stichtingen en zo meer, terwijl we het 'zich verzetten tegen' veel bij bewoners, huurders en zo meer aantreffen (grafiek 3).

Kennelijk kunnen meer geïstitutionaliseerde groepen zich een meer ingehouden toon veroorloven, terwijl meer losse verbanden een harde toon aan moeten slaan om in de publieke sfeer gehoord te worden.

